

БУРМІСТЕНКО Т. Б.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОМУНІКАЦІЙНА СПЕЦИФІКА ФРАНЦУЗЬКОЇ ОФІЦІЙНОЇ ПРОМОВИ

У даній статті розглядається комунікація в політичному дискурсі, а саме в жанрі офіційної мови. Аналізуються особливості офіційних промов перших осіб Франції. Детально аналізується такий феномен офіційних промов як спонукання.

Ключові слова: політичний дискурс, офіційна мова, комунікація, комунікативна ситуація.

В данной статье рассматривается коммуникация в политическом дискурсе, а именно в жанре официальной речи. Анализируются особенности официальных речей первых лиц Франции. Подробно анализируется такой феномен официальных речей как побуждение.

Ключевые слова: политический дискурс, официальная речь, коммуникация, коммуникативная ситуация.

This article focuses on communication in political discourse, namely in the genre of official speeches. The features of the French official speeches and their types are distinguished. There is also the detailed analysis of this phenomenon is the official speeches as motivation.

Keywords: political discourse, official speech, communication, communicative situation.

Мета роботи полягає у визначенні комунікативних особливостей офіційних промов Президента та Прем'єр-міністра Франції.

Об'єктом вивчення обрано комунікативно-прагматичні механізми мовленнєвого впливу, їхню мовну презентацію в політичних промовах на матеріалі сучасної французької мови.

Предметом дослідження є специфіка текстів публічного виступу, яка обумовлена комунікативною ситуацією, а також лінгвістичні особливості офіційної промови французькою мовою на лексичному, синтаксичному, морфологічному й стилістичному рівнях.

Наукова новизна матеріалу, викладеного у статті, полягає у комплексному висвітленні комунікативних особливостей публічних виступів на матеріалі офіційних промов політичних діячів Франції з метою з'ясування впливу на адресата з урахуванням основних лексико-стилістичних характеристик публічного політичного виступу.

Актуальність теми дослідження. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій, який спостерігається в другій половині ХХ – початку ХХІ століть, вплинув на всі суспільні процеси і призвів до формування глобального інформаційного простору, що поширився на все світове співтовариство і охопив політичні, економічні, релігійні та культурні інститути. Комунікація як процес взаємодії між людьми,

соціальними групами та інститутами, який передбачає виробництво і обмін інформацією, в умовах інформаційного суспільства по-новому організовує суспільні відносини, впливаючи на всі сфери людської діяльності і стаючи однією з фундаментальних основ існування і розвитку суспільства.

Політика, як і будь-яка інша сфера людської діяльності, вже містить в собі комунікаційне начало, яке проявляється в конкретно-історичних формах взаємодії, “спілкування” суб’єктів політичних відносин з приводу завоювання, утримання і здійснення влади. Сутнісною рисою феномену влади – ключового предмета дослідження в політичній лінгвістиці – є відносини панування (керівництва) і підпорядкування. Ці відносини дозволяють розглядати владу і її здійснення як комунікаційний процес, який передбачає інформаційну взаємодію “керівників” і “керованих”, наявність прямих і зворотних інформаційних зв’язків між ними.

Сучасна політика здійснюється насамперед в інформаційному просторі. Відома теза – “хто володіє інформацією, той володіє світом” – сьогодні набуває дуже важливого теоретичного і практичного значення. В інформаційному суспільстві інформація і засоби її поширення стають головним владним ресурсом, використовуючи який можна цілеспрямовано формувати громадську думку і здійснювати контроль над нею. Саме тому в сучасних політологічних дослідженнях все частіше піднімаються проблеми комунікації, що забезпечує поширення, передачу політичної інформації як між елементами політичної системи так і між політичною системою та її середовищем, і переслідує три основні цілі: “передача інформації, зміна думки, зміна поведінки інформованих” [1:8].

На даний час особливий інтерес для комунікативної лінгвістики становить питання вивчення дискурсу політичних виступів, оскільки ця мова є однією з важливих форм подання актуальної інформації. У зв’язку з цим політичні зміни в суспільстві висувають нові вимоги до мови політичного виступу.

На сучасному етапі очевидно є необхідність створення ефективної моделі публічного політичного виступу, яка дозволила б політику враховувати не тільки динаміку суспільного розвитку, а й прагматичні характеристики мовних засобів, їх найбільш ефективне поєднання в рамках окремого виступу. Урахування особливостей ситуації спілкування, її загальних і специфічних характеристик, правильне використання механізмів впливу, їх виражальних можливостей забезпечує ефективну взаємодію політика і аудиторії, веде до досягнення бажаних результатів.

Головними характеристиками політичної промови є публічність, аргументативність, цільова адресованість, ідеологічна маркованість, конкурентність, які виражаються особливим способом висвітлення інформації, висування положень і доказів, по-різному реалізуються в текстах різних жанрів. Тому не випадково, що у “політичних промовах на передній план виходять механізми впливу, викликають нерідко полемічні і спірні оцінки” [2].

Політичний дискурс стає важливим чинником як суспільного, так і культурного життя. Політична комунікація відіграє вирішальну роль у процесах розвитку держави, в утвердженні її місця в світовому інформаційному просторі. Тому дослідження політичної комунікації, політичних дискурсів стало однією з головних тем в суспільних науках. Відкрите товариство з власним інформаційним простором неминуче тяжіє до виходу в світовий інформаційний простір.

Уявлення про сучасний світ значним чином формуються за допомогою засобів масової інформації. На сьогоднішній момент жодна громадська структура не здатна існувати повноцінно без комунікаційної підтримки. Саме політична комунікація сьогодні багато в чому визначає, як буде розвиватися сучасне суспільство. Політична гострота обумовлюється як частина політичної системи суспільства, як своєрідна форма влади в суспільстві.

Отже, однією з головних функцій політичного дискурсу є функція впливу на тих, кому цей дискурс адресований. За допомогою політичної комунікації різні факти, політичні події, взагалі соціальна реальність інтерпретуються у вигідному для авторів повідомлення світлі, нав'язуючи громадськості потрібне розуміння і дії.

Особливу роль політичний дискурс виконує в забезпеченні свободи слова в державі, в становленні національного інформаційного простору. При аналізі політичного дискурсу можна розглядати його вузьке і широке розуміння. Вузьке розуміння даного поняття охоплює тільки публічні виступи політиків. Широке розуміння поняття політичного дискурсу охоплює всі мовні тексти, в яких йдеться про політику та які продукуються з позицій влади. Відповідно, це будь-які тексти, присвячені політичному життю країни.

Однією з різновидів політичного дискурсу є офіційна промова.

Офіційна політична промова – це усний, як правило, підготовлений політичний текст, який проголошується одним з керівників країни перед

масовою аудиторією, висуває назрілі завдання у тій чи іншій сфері суспільного життя, надає рекомендації щодо здійснення цих завдань.

Т. В. Анісімова [3] описує систему жанрів, використовуючи поділ на три рівні за ступенем абстрактності ознак, покладених у їхню основу. Перший рівень, системний, описує глобальні ознаки, притаманні усім без винятку жанрам відповідної групи. Другий рівень, стратегічний, включає загальні ознаки, які відрізняють один жанр від іншого в процесі реалізації задуму мовлення. На цьому рівні задається жанровий стандарт, яким оратор повинен згодом керуватися під час розробки тексту промови. Третій рівень, в основу якого покладено найменш абстрактні ознаки, що стосуються форми тексту, отримав назву тактичного. Він описує особливості того чи іншого жанру як конкретного мовного твору.

Дослідження мовленнєвих особливостей політичних лідерів є напрямком у комунікативній лінгвістиці, який активно розвивається, і це закономірно. При всій різноманітності проблем сучасне суспільство хвилюють стиль мовлення та промови представників політичної еліти.

Перспективність створення мовного портрета особистості полягає в тому, що він з певною мірою об'єктивності дозволив би стверджувати про мовні характеристики соціальної групи, до якої належить людина. Одночасно з цим такий підхід дозволив би сформулювати систему практичних рекомендацій для того, щоб удосконалювати мовні навички кожного конкретного члена суспільства.

Під час аналізу промови політиків найбільш точним та доцільним є вживання терміну “комунікативний портрет”. Одиницями, які становлять змістовну сторону комунікативного портрета політика, є такі концепти: модель теперішнього, модель майбутнього, гасла. Найзагальніший аналіз офіційних промов Президента і Прем'єр-міністра Франції дозволяє припустити, що основними концептами є влада, народ, економіка і позитивна оцінка майбутнього.

Розглянемо мовленнєві маніфестації мовної особистості Ніколя Саркозі. Дискурс Ніколя Саркозі більшим чином звернений у майбутнє, яке виражається за допомогою відповідних рекурентних форм дієслівних часів, лексичних і синтаксичних конструкцій:

“C'est pour cette Europe qui agit, qui décide, qui croit en elle-même, que nos pays s'engagent. La Présidence suédoise de l'Union marquera, j'en suis certain, une nouvelle étape importante dans la construction de cette Europe. Elle pourra compter sur le soutien de la France” [4:3].

Не можна не погодитися з тією точкою зору, що основною функцією політичного дискурсу є використання його як інструменту боротьби за владу, яка здійснюється шляхом маніпулятивного впливу на адресата. Анафора є тим самим потужним важелем, який допомагає політикам “достукатися” до свідомості виборця і виконує когнітивну, комунікативну, прагматичну та естетичну функції. У своїх промовах президент Франції Ніколя Саркозі використовує дуже багато анафористичних конструкцій, як наприклад у наведених уривках:

“Il y a eu une grande polémique lorsque j’ai annoncé devant le Congrès que nous allons organiser un grand emprunt au moment où la France était elle-même endettée. Ce grand emprunt va nous permettre de dégager pour vous une enveloppe d’1,5 milliard d’euros qui va permettre d’avancer pour le nouvel hélicoptère de 4 tonnes, d’être en avance sur le moteur d’avion de nouvelles générations qui ne pourront pas être financé uniquement avec les fonds de l’entreprise et pour travailler sur les nouvelles technologies de matériaux composites. C’est cela le rôle qui est le nôtre. 1,5 milliard d’euros du grand emprunt seront uniquement mobilisés pour la filière aéronautique française” [4:1].

“Songez à ce que représente l’apport des satellites pour la prévision météo, qui a d’innombrables applications économiques. Songez à ce que représentent les services d’observation de la Terre et de localisation pour l’agriculture, les transports, la logistique, la sécurité. Songez à ce que représente l’espace pour les télécommunications, l’audiovisuel” [5:3]

Наведені анафоричні конструкції у промові Президента виконують щонайменше дві функції:

а) оформлення композиційно-логічної структури висловлювання, яка базується на тенденції полегшити сприймання смислових вузлів і тематичних блоків;

б) збудження інтересу аудиторії до змісту промови.

Комунікативний портрет Ніколя Саркозі, відображений у його промовах, виявляє нетрадиційну для французького політика низку риторичних прийомів, лексико-синтаксичних конструкцій. Домінантним способом взаємодії з аудиторією виступає “агресивний” формат комунікації, що проявляється у використанні у промові зниженої лексики, анафоричних повторів, риторичних запитань.

Аналізуючи декларативні промови Прем’єр-міністра, можна відзначити, що вони не містять окличних речень, на відміну від

декларативних промов Президента Франсуа Фійон більше використовує інтерогативні конструкції:

“Leur engagement démontrait la fidélité de la Russie à son alliance avec la France. Au nom de cette fidélité, comment ne pas rappeler l’immense sacrifice des troupes russes sur le front de l’est, qui fut pour nos armées alliées un soutien inestimable?” [6]

У масовій комунікації, до якої належить політична промова, аудиторія розподіляється за належністю до соціального класу, за статтю, віком, релігійними та політичними переконаннями, рівнем освіти, професійним статусом. Крім того, моделювання аудиторії, до якої буде звернено промову, впливає також на вибір виду аргументації. Метою створення політичної промови є здійснення комунікативного впливу на численну аудиторію. Вплив у політичній комунікації складається з двох компонентів – вербального (мовного) і невербального, які тісно взаємопов’язані.

У ході спільної діяльності люди постійно регулюють поведінку один одного за допомогою мови. Спілкуючись, комуніканти передають різні думки, ідеї, волевиявлення, висловлюють свої почуття, наміри, бажання тощо, і тим самим впливають один на одного. Мовне спілкування існує, таким чином, в основному, у формі мовного впливу, під яким і розуміється вербальне врегулювання діяльності однієї людини іншою.

Спонування як феномен, при якому діяльність однієї людини регулюється іншою, виходячи з тієї чи іншої потреби, також є фактором цілеспрямування людських дій. Крім того, феномен спонування пов’язується з наміром мовця вплинути на співрозмовника і певним чином змінити або зберегти існуючий стан речей. Саме намір мовця зумовлює мету, яка і реалізується у спонуванні.

Мовне спілкування відбувається в певній ситуації, в системі взаємодії суб’єктивних і об’єктивних факторів, які долучають людину до комунікативної діяльності і впливають на її мовну поведінку. Спонукальний мовленнєвий акт як елементарна одиниця спілкування і як цілеспрямована мовленнєва дія функціонує в конкретній спонукальній ситуації. Спонукальна ситуація розглядається як структура, основними елементами якої є:

- 1) суб’єкт волевиявлення,
- 2) суб’єкт-виконавець,
- 3) предикат, що розкриває зміст спрямованого на виконавця волевиявлення мовця.

Прескриптивний характер спонукального висловлювання зумовлюється певною інтенцією мовця та спрямовується на зміну дійсності або, навпаки, на збереження існуючого стану речей або дії, яка виконується суб'єктом-виконавцем [7].

Формулюючи певне спонукальне висловлювання, мовець, по-перше, припускає, що в даній ситуації існує, з його точки зору, можливість / необхідність / бажаність перетворення ірреального стану речей на реальний або збереження наявного, по-друге, враховує інформацію про діяльність адресата спонукування на момент виголошення висловлювання, яка конкретизується у вигляді двох презумпцій: стверджувальної (дія виконується суб'єктом-виконавцем) і негативної (відсутність дії).

Висновки. Офіційна політична промова представляє собою текст особливого типу, структура якого відображає специфіку комунікативної ситуації тексту та характеризується такими лінгвостилістичними параметрами: аргументативний характер розгортання тексту, об'єктно-суб'єктний спосіб організації інформації, відверта авторська інтенція, безпосередня й постійна апеляція до адресата, специфіку якого теж визначають однонаправлені та спеціально організовані мовні засоби і набір релевантних комунікативно-прагматичних установок.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Грачев М. Н.* Политическая коммуникация: теоретические концепции, модели, векторы развития / Михаил Николаевич Грачев. – М.: Прометей, 2004. – 328 с.
2. *Комиссарова Т. С.* Механизмы речевого воздействия и их реализация в политическом дискурсе: на материале речей Г. Шрёдера: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Татьяна Сергеевна Комиссарова. – Орёл, 2008.
3. *Анисимова Т. В.* Типология жанров деловой речи (риторический аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.19 “Общее языкознание, социолінгвістика” / Татьяна Валентиновна Анисимова. – Волгоград, 2000. – 22 с.
4. *Sarkozy N.* Discours de vœux du Président Nicolas Sarkozy aux forces économiques à Toulouse [Електронний ресурс] / Nicolas Sarkozy // Discours de M. le Président de la République. – Toulouse, 13 janvier 2011. – Режим доступу до журн.: <http://www.elysee.fr/president/les-actualites/discours/2011/discours-de-vœux-du-president-nicolas-sarkozy-aux.10428.html>.
5. *Sarkozy N.* 50 ans du Centre National d'Etudes Spaciales [Електронний ресурс] / Nicolas Sarkozy // Discours de M. le Président de la République. – Toulouse, 22 novembre 2011. – Режим доступу до журн.: <http://www.elysee.fr/president/les-actualites/discours/2011/50-ans-du-centre-national-d-etudes-spatiales.12497.html>.
6. *Fillon F.* Discours du Premier ministre à l'occasion de l'inauguration du monument à la mémoire du corps expéditionnaire russe de la Première guerre mondiale [Електронний ресурс] / François Fillon // Discours de M. le Premier Ministre de la République. – 21 juin 2011. – Режим доступу до журн.: <http://www.gouvernement.fr/premier-ministre/discours-du-premier-ministre-a-l-occasion-de-l-inauguration-du-monument-a-la-memoir>.
7. *Гулей М. Д.* Лексико-граматичні особливості та композиційна структура французької політичної промови (на матеріалі виступів Шарля де Голля і Жака Ширака): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.05 “Романські мови” / Марина Дмитрівна Гулей; Київськ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2004. – 15 с.